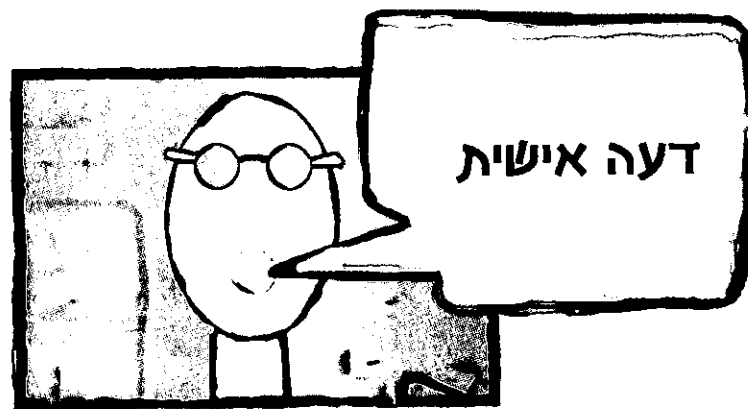

ככה לא בונים מורשת קרב בצה"ל

ההחלטה להסב את שמו של חיל הקשר לחיל התקשוב שגויה הן מההיבט המהותי והן מההיבט הלשוני. אך בראש ובראשונה מדובר בפגיעה בזכר חללי החיל שנפלו על משמרתם כחיילי חיל הקשר ולא כחיילי חיל התקשוב

סא"ל (מיל) גבי שריג

מבוא

- חיל האספקה ולא חיל האספקה, המזון והמים.
  - חיל הקשר ולא חיל הקשר, האיתות, הרדיו והטלפון.⁴
  - חיל ההנדסה ולא חיל ההנדסה, הגישור והמוקשים.
- כפי שכבר צוין, עבר חי"ק מאז 1948 כמה שינויי שמות, ולהלן אציין בקצרה את הנסיבות שבהן הוכנסו השינויים האלה. אולם זה המקום לציין שהיו לא מעט מפקדים שהרימו גבות בתמיהה כבר בעבר, כאשר הוכנסו השינויים בשמות, והעלו את השאלה מדוע צריך להוסיף תיאור של אמצעי קשר לשם החיל.

חיל הקשר היה המונח הבסיסי שתיאר בקיצור נמרץ את מטרת החיל. הוספת המילה "אלקטרוניקה" (חיל הקשר והאלקטרוניקה) נועדה להדגיש הן את רב-גוניתו של חי"ק והן את העובדה שהאלקטרוניקה נמצאת ביסוד פעולתם של החיל ושל רוב אמצעי הקשר שהופעלו. ראוי לציין כי באותה תקופה – ראשית שנות ה-60 – נעשה הניסיון הראשון להקים אגף קשר במטכ"ל, שירכז את הנושא בשלוש הזרועות: יבשה, אוויר וים.⁵ כידוע הוגשם הרעיון הזה בסופו של דבר רק ב-2003.

הוספת המילה "מחשבים" לשם החיל (חיל הקשר האלקטרוניקה והמחשבים) ביטאה את הכפפת יחידת המחשבים המרכזית בצה"ל (ממר"ם) לחיל הקשר ואת שימת הדגש על תחום המחשבים כאמצעי קשר חדש ונוסף בצה"ל. דרך אגב, על-פי אותו היגיון היה מקום להוסיף ב-1982 לשם החיל גם את המילה "לוגיסטיקה".

שינוי השם לחיל הקשר והתקשוב הצביע על תפנית תפיסתית, שבעקבותיה הפך תחום הקשר הן לאגף במטכ"ל והן לחיל מקצועי. המסקנה שאליה הגיעו בצה"ל בשנת 2003, שלפיה יש לאחד את שלוש זרועות הקשר ביבשה, באוויר ובים הביאה להקמת האגף. בכך אימצו לחיל הקשר את המבנה שגובש למודיעין: שם קיים אגף מודיעין במטכ"ל (אמ"ן), שיש לו חיל מקצועי (חיל המודיעין – חמ"ן). נוצר אפוא מצב שכיום ישנו אגף תקשוב במטכ"ל, שלרשותו עומד חיל מקצועי, שהוא חיל התקשוב. רק חבל שהדבר נעשה תוך ויתור על השם ההיסטורי "חיל הקשר", מה שפוגע קשות במורשת החיל.

ב-18 במאי 2004 בוטל ונמחק המונח "חיל הקשר" מהלקסיקון הצה"לי. זה קרה בכנס קצינים באוניברסיטת תל-אביב, כאשר ראש אגף התקשוב החדש, אלוף אודי שני, וקצין תקשוב ראשי הכריזו על שינוי שם החיל לחיל התקשוב.

במשך 67 שנים נשאו ותיקי חיל הקשר (חי"ק) בגאווה את שמו של החיל, שבתחילת דרכו נקרא "שירות הקשר" (של "ההגנה") ומאז מלחמת העצמאות נקרא חיל הקשר.² השם הזה עבר עוד תמורות במהלך השנים: בספטמבר 1961 הוסיפו לו את המילה "אלקטרוניקה" (חיל הקשר והאלקטרוניקה) ובשלהי 1982 הוסיפו לו את המילה "מחשבים" (חיל הקשר, האלקטרוניקה והמחשבים). השינוי האחרון, במארס 2003, היה מחיקת שתי התוספות האחרונות (אלקטרוניקה ומחשבים) והוספת המילה "תקשוב" במקומן.

עם שמו החדש של החיל – חיל הקשר והתקשוב – נשארנו למשך כשנה. ועתה, כאמור, הוחלט לוותר כליל על המילה קשר. ביטול המילה "קשר" בשמו של החיל כמוה כמחיקת שם החיל מההיסטוריה הצבאית הקצרה של צה"ל, ועל זה אני מתלונן. לדעתי, אסור היה למטכ"ל לאשר שינוי גורף כזה.

מן הראוי להזכיר שכאשר בוטלו חילות הפרשים בצבאות העולם, ואת מקומם תפסו חילות השריון, לא הביא הדבר בהכרח למחיקת המונח "פרשים", ויחידות שריון רבות עדיין שומרות על שמן המקורי, שכולל את המילה "פרשים", וכך נשמרת המורשת היחידתית והחילונית.

החילות בצה"ל וחי"ק

כאשר הקימו בעיצומה של מלחמת העצמאות את חילות היבשה של צה"ל, כינו אותם בשמות שצינו בקיצור נמרץ את מהותם ואת אופיים.³ למשל:

- חיל השריון ולא חיל השריון, הטנקים והזחל"מים.

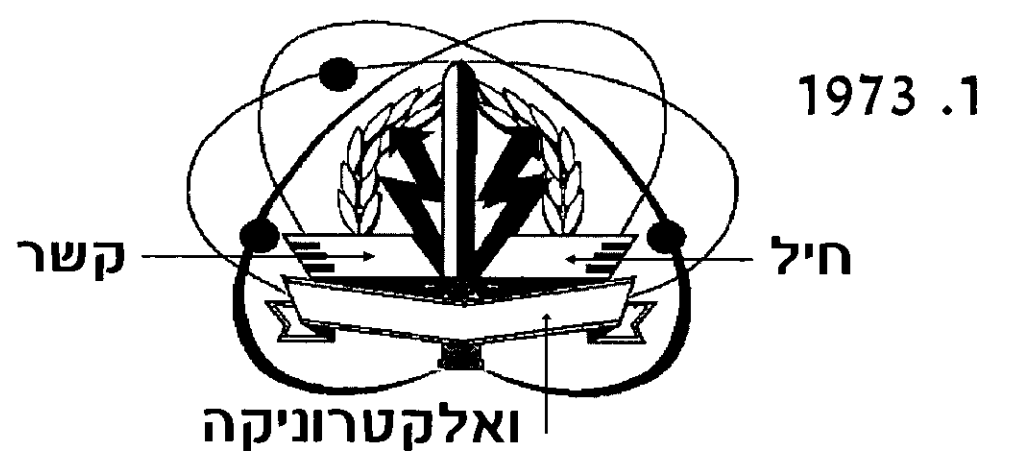

היסטוריון חיל הקשר

סמל הכובע

סמל הענידה

עברית כהלכה

כאשר הוכנסה המילה "תקשוב" ללקסיקון הצה"לי, ניתן היה להסיק שאנו עוסקים בתחום המודיעין, שכן שורש המילה "תקשוב" הוא "קשב", האזנה, והרי האזנה היא אחד מאמצעי פעולתו של חיל המודיעין.

לכן כאשר התברר לי שהמילה "תקשוב" שויכה לחי"ק, ניסיתי לחקור את מקורה וגיליתי להפתעתי שהמילה הזאת אינה מבית מדרשה של האקדמיה ללשון עברית. אז נכון שכיום ישנה אופנה במדינה להשתמש במילים לועזיות לרוב מחד וליצור מילים עבריות "פרטיות" מאידך, אבל אין שום סיבה שצה"ל ינהג כך ויאמץ לעצמו מילה חדשה בלי לקבל את ברכתה של האקדמיה ללשון עברית.⁶ לפי האקדמיה, החלופה בעברית לתקשוב היא "עיבוד רחק" – תרגום של המונח Teleprocessing.⁷ למותר לציין שאין זה שם הולם לחיל צה"לי. במילון האינטרנטי "רב-

מילים" מוגדרת המילה "תקשוב" כך: "מכלול פעולות ואמצעים הקשורים בטכנולוגיות החדשות של מחשבים ורשתות תקשורת ממוחשבות". הדגש בהגדרה הזאת הוא על המחשוב, בעוד שהדגש בשמו של החיל צריך להיות, לדעתי, על עצם יצירת הקשר ולא על האמצעים ליצירתו. עניינו של חיל הקשר הוא יצירת תקשורת (לפי מילון "ספיר", תקשורת היא "כל הפעולות והאמצעים להעברת ידיעות ממקום למקום. מסירת ידיעות". מילון אבן שושן {1977} הגדיר את המילה "קשר" כך: "העברת ידיעות בין בני אדם"). זו המהות של החיל וזה העיקר.

מורשת חללי חי"ק

ביוני השנה פורסם בשבועון "במחנה": "אגף התקשוב התייחד עם זכר מאות חלליו בטקס זיכרון באנדרטת חיל התקשוב שביהוד".⁸ המספר המדויק של חללי חיל הקשר הוא 531 נכון למאי 2004, וזכרם נשמר, מתועד ומועלה מדי שנה בעמותת חיל הקשר ביהוד. (העמותה לא שינתה את שמה, וגם לא האנדרטה שם!) חברינו אלה נפלו במלחמות ישראל מאז 1948, והם לא ידעו לפני מותם שהם "חיילי תקשוב". אפילו רק לזכרם של הנופלים אסור היה למחוק ולבטל את המילה "קשר" בשמו של החיל!

סיכום

אני מתלונן, כאמור, על המטכ"ל בכלל ועל ראש האגף החדש בפרט שמחקו, ביטלו והעלימו את שמו ההיסטורי של החיל. ניתן היה להדגיש את הקדמה הטכנולוגית של החיל באמצעות הוספת מילים מתאימות בלי למחוק את העבר. אני ממליץ לחזור לשם הקודם, "חיל הקשר והתקשוב", ולראות בו את החיל המקצועי של אגף התקשוב,

כפי שחמ"ץ הוא החיל המקצועי של אגף המודיעין. אני מברך על שהשאירו את סמל הכובע המקורי של חי"ק (מ-1948) ואת סמל הענידה (שיצרנו ב-1973) ובו מעגלי האלקטרוניקה. עם זאת אני לא מבין את הרשלנות הגרפית בסמל הענידה, שכנפי היונה משני הצדדים נשארו בו ריקים. אחרי שמחקו משם את המילים "חיל הקשר", לא השלימו חזרה את שרטוט הכנפיים! דרך אגב, ביחידת לוט"ם בחי"ק (האגף הטכנולוגי) קרה דבר דומה – כך דווח ב"מחנה" לפני כמה שבועות: מרוב להיטות לשנות את תג השרוול שירטטו את שני הברקים (רדיו) בדומה לסמל ה-אס-אס הנאצי. העניין הזה תוקן.

לסיכום, מורשת היא עניין רציני מכדי להשאירו בידי מפקדים מתחלפים, ואם ברצונם לשנות, לקדם ולתרום, עליהם להיות קשובים גם לעבר – זה שבזכותו ניתנו לפיקודם החיל על יחידותיו. "השימוש בסמלים (ובשמות – ג"ש) היסטוריים נועד

להעניק עניין ומשקל למשימות ההווה, לטעת תקווה בסיכוי הגשמתן ולהעניק להן עומק וקדושה".⁹

מורשת היא עניין רציני מכדי להשאירו
בידי מפקדים מתחלפים, ואם ברצונם
לשנות, לקדם ולתרום, עליהם להיות
קשובים גם לעבר – זה שבזכותו ניתנו
לפיקודם החיל על יחידותיו

הערות

1. לשעבר קשר"ר: קצין קשר, אלקטרוניקה ומחשבים ראשי.
2. שירות הקשר של ההגנה הוקם באפריל 1937 והיה השירות המקצועי הראשון בארגון. השם "שירות הקשר" בוטל רשמית עם הקמת חיל הקשר ב-14 באוקטובר 1948.
3. הביטויים "חיל האוויר" ו"חיל הים" מתארים את סוגי המדיום שבו פועלים שני החילות האלה. שמותיהם של חילות היבשה מתייחסים, כאמור, למאפיינים המרכזיים של החילות האלה.
4. איתות, רדיו וטלפון הם אמצעי קשר שהיו בשימוש חי"ק במלחמת העצמאות. בסמל חי"ק בכובע, שעוצב כבר אז, ישנם גם כנפיים של יונת דואר.
5. הרעיון להקים אגף קשר במטכ"ל היה של הקשר"ר הרביעי, אל"ם אישי לביא. ראש אג"ם דאז, אלוף יצחק רבין, פסל את הרעיון הזה.
6. זה המקום להזכיר שבראשית שנות ה-60 חיפשה מקשר"ר מילה עברית למונח "רדיו" ופנתה בסוגיה הזאת לאקדמיה ללשון עברית – אז "ועד הלשון". התשובה שקיבלנו מהם הייתה להמשיך להשתמש במילה "רדיו" במקום במילה "אל-חוט", שרצו להנהיג אז, מכיוון שלא מגדירים אמצעי קשר בצורה שלילית.
7. מילון האקדמיה ללשון עברית למידע ולתקשורת נתונים, תשי"ג (2002-2003)
8. במחנה השבוע, גיליון 203, 4 ביוני 2004
9. ד"ר מרדכי בראון, זיכרון בספר, משרד הביטחון, 2001, עמ' 66

